

Statenvoorstel 19/17 A

Voorgestelde behandeling

Platform P&C : 7 april 2017

PS-vergadering : 21 april 2017

Onderwerp

Perspectiefnota 2017: Volop beweging in Brabant

Datum

7 maart 2017

Documentnummer

GS: 4156921

PS: 4160104

Aan Provinciale Staten van Noord-Brabant

a. Samenvatting

Brabant is volop in beweging. Met het bestuursakkoord 2015-2019 'Beweging in Brabant' als leidraad zijn wij op een vernieuwende manier en samen met u en andere partners aan de slag. Na twee jaar is het goed de balans op te maken middels een Midterm Review. Met deze Perspectiefnota geven wij richting voor het tweede deel van de bestuursperiode en de begroting voor 2018 en verder. Ter ondersteuning van dit Statenvoorstel is een [infographic](#) ontwikkeld die u op de provinciale website kunt terugvinden.

b. Het voorstel

1. De Midterm Review Bestuursakkoord 'Volop beweging in Brabant' vast te stellen (bouwsteen II).
2. Om de volgende bestuursopdrachten aan het college te verstrekken:
 - a. Digitalisering: Verken en analyseer de kansen en bedreigingen die ontstaan uit de digitalisering van economie en samenleving in Brabant, met als ambitie sneller en adequater op deze ontwikkelingen in te springen. Breng de opgaven waar de provincie voor staat door digitalisering in kaart in samenspraak met onze externe partners en onszelf. Ontwikkel een interventiekader met uiteenlopende ambitie niveaus. Ontwikkel voorbeeldprojecten en leg nieuwe beleidsvoorstellen aan ons voor.
 - b. MKB+ faciliteit: Verkennen of en hoe Europese financiering uit het EFSI (Europees Fonds voor Strategische Investerings) verbonden kan worden aan Brabantse MKB-bedrijven om zo in de toekomst succesvolle Brabantse bedrijven van groeifinanciering voorzien.
 - c. Versnelling transitie veehouderij: Verken en ontwikkel samen met (financiële) partijen in de veehouderijketen en partijen in andere sectoren ondersteuning voor de transitie

veehouderij. Dit in de vorm van een Servicepunt Transitie Veehouderij in combinatie met een revolverend investeringsfonds.

d. Vitale Bodem

Verken de sturingsmogelijkheden voor een vitale bodem in relatie tot de wateropgaven en duurzame agrarische bedrijfsvoering en vertaal de conclusies naar beleid dat na vaststelling wordt verwerkt in de begroting.

e. Toekomst aanpak mobiliteit; Breng in beeld wat er voor nodig is om ons handelingsrepertoire en instrumentarium als provincie te vernieuwen voor de toekomst van mobiliteit en als input voor de omgevingsvisie.

f. De Brabantse Agenda Wonen; Inventariseer - conform eerdere Statenuitspraak (motie 11 november 2016) - de mogelijkheden om de Brabantse woningbouwproductie op te voeren en te verduurzamen en daarbij een optimale bijdrage te laten leveren aan de noodzakelijke transformaties in stedelijk en landelijk gebied. Expliciteer daarbij de rol die we als provincie hierbij kunnen spelen en welke instrumenten hierbij ingezet kunnen worden, inclusief een verkenning van een transformatiefonds zoals de gezamenlijke provincies dat aan het Rijk hebben voorgesteld in het kader van de Nationale Omgevingsvisie.

3. De bestuursopdrachten, conform het principe 'eerst beleid, dan geld' eerst uitwerken in concreet beleid, Provinciale Staten hierover actief informeren, om daarna de prestaties en eventuele middelen in de begroting te ramen en vast te stellen;
4. De geactualiseerde begrotingsruimte vast te stellen als uitgangspunt voor de op te stellen begroting 2018;
5. Het laten verwerken van de consequenties van de actualisering van de vrije begrotingsruimte (bouwsteen VII) in de bestuursrapportage 2017;
6. Het laten verwerken van de consequenties van de volgende voorstellen voor de begroting 2018 in de bestuursrapportage 2017:
 - a. Co-financiering MIT (MKB innovatiestimulering regio en topsectoren)
 - b. European Region of Gastronomie
 - c. Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat
 - d. Matching extra rijksmiddelen Cultuur
 - e. Taskforce Brabant Zeeland en RIEC's
 - f. Beheer en onderhoud West-Brabantse kanalen

c. Toelichting Perspectiefnota

De Perspectiefnota vormt de aftrap van de jaarlijkse beleids- en planning & controlcyclus van provincie Noord-Brabant. Provinciale Staten geven met de Perspectiefnota richting aan het beleid voor het komend jaar en de begroting voor 2018. De Perspectiefnota gaat over afspraken uit het bestuursakkoord: hoe staat het met de resultaten? Maar we kijken ook naar buiten: wat gebeurt er in de wereld om ons heen? Zijn er ontwikkelingen die maken dat we beleid moeten bijstellen, of nieuw beleid moeten maken? En wat leren we van eerder beleid? In de Perspectiefnota 2017 verstrekken PS bestuursopdrachten aan GS voor de uitwerking of bijstelling van beleid. Onderdeel

van deze Perspectiefnota is de Midterm Review en tevens zijn de eerste resultaten van het jaarverslag opgenomen. In het financieel beeld geven wij uw Staten inzicht in de additionele financiële ruimte die beschikbaar is voor eventuele beleidsintensivering.

d. Inspelen op ontwikkelingen

Ons werk en daarmee de uitvoering van het bestuursakkoord kan niet losgezien worden van bredere politiek maatschappelijke gebeurtenissen en ontwikkelingen op nationaal, Europees en zelfs mondiaal niveau. We leven wat dat betreft in een onzeker tijdsgewricht. Politiek met verkiezingen op nationaal niveau maar ook bij onze buurlanden en de recente presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten.

De regeringsoverdracht in de Verenigde Staten leidt zeer waarschijnlijk tot een aantal fundamentele wijzigingen die de economische kansen van het Brabantse bedrijfsleven zullen beïnvloeden. Mochten handelsstromen worden verlegd, zal dit onherroepelijk gevolgen hebben voor de exporterende bedrijven in Brabant. Datzelfde, op een iets andere schaal, wordt veroorzaakt door de komende Brexit. Het is nog volledig onduidelijk hoe de Brexit vormgegeven wordt, en daardoor is er ook moeilijk iets te zeggen over de uiteindelijke effecten op Brabant. De eerste tekenen van bedrijven en instellingen die de UK verlaten worden zichtbaar.

Ook de komende verkiezingen voor de Tweede Kamer brengen de nodige onzekerheid met zich mee. Treedt er een verschuiving op, of wordt het huidige beleid ongewijzigd voortgezet? En dat geldt niet alleen voor Nederland. Ook in landen om ons heen zoals Duitsland en Frankrijk vinden dit jaar verkiezingen plaats. Zomaar een aantal mondiale en nationale ontwikkelingen die gevolgen kunnen hebben voor het provinciaal beleid.

Wij blijven alert op de wereld om ons heen en willen kansen grijpen wanneer deze zich voordoen. Wij willen (financiële) ruimte en armslag houden om in te spelen op kansen die zich aandienen bij het nieuwe regeerakkoord. Daarom kiezen wij er bewust voor alleen extra inzet te plegen waar echt noodzakelijk om later nog voorstellen aan u te kunnen doen wanneer kansen zich voordoen.

Ten tijde van het bestuursakkoord hebben we veel ontwikkelingen in beeld hebben gebracht zodat we waarop we adequaat konden anticiperen. Een aantal nieuwe ontwikkelingen doet zich inmiddels voor en vragen om verdere bijsturing. Denk aan bijvoorbeeld de forse economische groei die wij mogen ervaren en de daarmee gepaard gaande spanning op de arbeidsmarkt of filedruk. Daarnaast zijn er ontwikkelingen waarvan de impact op een meer geleidelijke manier zichtbaar wordt, zoals demografische veranderingen en verschuivingen in woonvoorkeuren, sociale veerkracht, klimaatverandering, druk op het milieu en biodiversiteit maar waarvan de urgentie wel steeds meer (maatschappelijk) gevoeld wordt.

In bouwsteen I werken we de verschillende ontwikkelingen verder uit, waarbij we deze illustreren met enige feiten en gegevens.

e. Volop beweging in Brabant

Terugkijkend op de afgelopen twee jaren concluderen we dat - het geheel overziend - het goed gaat met Brabant. De economie groeit sneller dan het Nederlands gemiddelde, de werkloosheid daalt en de koopkracht stijgt. De regio staat niet stil als het gaat om innovatieve ontwikkelingen in de gezondheidszorg, schone energie, duurzame mobiliteit, voedselproductie. Samen met

gemeenten is een [bidbook](#) opgesteld om de nationale culturele proeftuin te worden, mede als input voor een nieuw cultuurstelsel wat het Rijk voorbereidt. Innovatie heeft ook hierin een centrale rol. Het Kabinet en de Tweede Kamer erkennen Brainport als een economisch kerngebied van Nederland. Ook op het gebied van ICT en Big Data hebben de ontwikkelingen zich in rap tempo doorgezet. Buitenlandse bedrijven investeerden in 2016 met begeleiding van de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM) voor een recordbedrag in de Brabantse economie.

Met onze partners boekten wij in relatief korte tijd voortgang op belangrijke maatschappelijke doelen. Het bestuursakkoord 2015-2019 'Beweging in Brabant' schetst kansen voor onze regio waarbij we ook voor belangrijke maatschappelijke opgaven staan. De Midterm Review laat zien dat onze vernieuwende aanpak succesvol is. Als provincie willen wij niet langer alleen het beleid bepalen en de middelen leveren om het beleid te realiseren. Wij doen het samen, inspeland op initiatieven uit de samenleving. Wij zoeken partijen op en stimuleren experimenten. Veel van de maatschappelijke opgaven vragen om een aanpak waarbij betrokkenen met verschillende achtergronden en belangen (overheid, markt, burgers, onderwijs) op verschillende locaties, steden en regio's met elkaar samenwerken om die opgave tot een goed einde te brengen. Dat betekent dat niet alles even snel gaat. Deze aanpak garandeert echter wel zorgvuldigheid en heeft daarnaast oog voor de lange termijn oplossingen en zorgt daarnaast voor veel draagvlak. Brabant is volop in beweging!

Wij stellen vast dat de realisatie van de in 'Beweging in Brabant' gestelde ambities naar wens verloopt. Bouwsteen II bevat de Midterm Review waarin u een en ander kunt nalezen. Wij gaan door met de uitvoering van het bestuursakkoord en nemen daarbij de bijstellingen zoals gedaan in de Perspectiefnota van vorig jaar en dit jaar in acht. Op alle fronten maken wij verschil en blijven daarmee een top kennis- en innovatieregio!

f. Voor de Brabantse burger

Het zijn van een top kennis- en innovatieregio draagt bij aan het welzijn en de welvaart van de Brabantse burger. Wij vinden het ook belangrijk te weten wat hen bezig houdt. Daarom hebben wij het PON gevraagd hier onderzoek naar te doen (bouwsteen IV). Hun rapport bevat een verkenning van trends en maatschappelijke ontwikkelingen vanuit het perspectief van de Brabantse burger. De notitie geeft een algemeen beeld van wat er onder de burgers leeft qua uitdagingen en hun kijk op de toekomst: waar maken burgers zich zorgen over, wat vinden ze dat goed gaat? Wijk dat af van wat landelijk leeft?

Kort samengevat houden de volgende thema's de Brabanders bezig: (gezondheids)zorg, integratie minderheden, milieu/klimaat, werkgelegenheid en terrorisme/veiligheid. Dat komt globaal overeen met het landelijk beeld, met uitzondering van milieu/klimaat: dat scoort hoger in Brabant dan landelijk. Het vertrouwen van de Brabander in de lokale politiek is hoger (41%) dan het vertrouwen in de nationale overheid (36%). Het vertrouwen in maatschappelijke instituties ligt veel hoger: 61% van de respondenten geeft aan vertrouwen te hebben in politie en justitie. Ter vergelijking, 70% van de Brabanders heeft vertrouwen in de Brabantse economie. Tot slot blijkt dat het geluksgevoel van Brabanders buitengewoon hoog is en is de afgelopen jaren zelfs gestegen. De Brabander waardeert het eigen geluksgevoel gemiddeld met een 8,3 (december 2016). Een jaar eerder was dat nog gemiddeld 7,3.

Naast het onderzoek van het PON is ook gekeken naar wat er onder jongeren in Brabant leeft. Op een viertal scholen verspreid over Brabant zijn trainees in gesprek gegaan met scholieren over

wat hen bezig houdt. Zonder enige wetenschappelijke pretentie geeft bouwsteen V enkele highlights weer, bv of ze na de middelbare school buiten Brabant willen studeren, of er voldoende in Brabant te doen is en wat ze goed vinden aan Brabant of wat ze missen. Ook is gevraagd naar bekendheid met het werk van de provincie. Algemeen beeld is dat jongeren weinig weet hebben van waar de provincie zich mee bezig houdt.

g. In 2016...

Naar aanleiding van de behandeling van de Perspectiefnota afgelopen jaar is in overleg met het platform P&C afgesproken dat de Perspectiefnota behalve een indicatie van het voorlopig rekeningresultaat ook de inhoudelijke hoofdlijnen uit de jaarrekening bij de Perspectiefnota presenteert. De inhoudelijke hoofdlijnen uit de jaarrekening zijn per begrotingsprogramma opgenomen in bouwsteen VI.

Algemeen beeld is dat de in de begroting geplande prestaties en resultaten voor 2016 voor het overgrote deel gerealiseerd zijn. Op onderdelen is vertraging opgetreden of worden prestaties doorgeschoven. In de jaarrekening zelf wordt dit nader toegelicht. Dit heeft echter geen consequenties voor het beoogde doelbereik op de betreffende terreinen.

Een eerste indicatie van het voorlopig rekeningresultaat is verwerkt in het actuele financiële beeld (zie onder h. Financieel beeld). Het voorlopig rekeningresultaat bedraagt op dit moment ca. € 7,9 mln. In het proces van definitieve vaststelling van de jaarrekening kan dit voorlopig rekeningresultaat nog wijzigen.

h. Financieel beeld

Met een vrije begrotingsruimte van ca. € 45,7 mln deze bestuursperiode, een structurele begrotingsruimte van ca. € 10 mln per jaar in de jaren na deze bestuursperiode en onze reservepositie, constateren we dat de financiële positie van onze provincie in de basis gezond is. (Voor toelichting op actuele vrije begrotingsruimte zie bouwsteen VII.)

Tegelijkertijd constateren we dat de vrije ruimte voor nieuw beleid en het oppakken van nieuwe initiatieven en projecten minder riant is dan in het recente verleden. De middelen uit de Investeringsagenda zijn belegd en de structurele vrije begrotingsruimte na deze bestuursperiode is kleiner dan in de afgelopen bestuursperioden. Dit betekent dat we slim moeten kijken naar andere financieringsmogelijkheden zoals uit Europese Programma's.

De cofinanciering van de Europese Programma's is voor de lopende Europese programmaperiode (2014-2020) afgedekt in de meerjarenbegroting. Hiertoe is een mix van bestaande begrotingsmiddelen en eenmalige middelen gealloceerd tot een totaal van €103 mln (zie paragraaf 9 van de begroting 2017). Inmiddels zijn de voorbereidingen voor de nieuwe Europese programmaperiode (2021-2027) weer gestart. Het is zaak nu al hierop te anticiperen, op inhoud, maar ook op de benodigde cofinanciering. Het uitgangspunt hierbij is, dat we de Europese Programma's zoveel mogelijk (blijven) koppelen aan onze eigen beleidsdoelen en dat we in de nieuwe programmaperiode meer nog dan nu het geval is, voor de cofinanciering, uit de reguliere beleidsbegrotingen willen putten. Om te zorgen dat het beroep op eenmalige middelen ook daadwerkelijk kan afnemen, zullen we bij de programmering van de nieuwe programma's in deze bestuursperiode maximaal zorgen voor een effectieve match tussen Brabant en Europa.

Ook voor het nationale MIT (MKB innovatiestimulering regio en topsectoren) geldt een meerjarige cofinancieringsopgaven. Het knelpunt 2018 en 2019 komt verderop in dit voorstel aan de orde. Voor zowel de Europese Programma's als MIT geldt, dat de cofinanciering ervoor zorgt dat de realisatie van onze beleidsdoelen wordt vergroot door gebruik te maken van de hefboom van Europese en nationale middelen.

We maken daarom bewuste keuzes waarvoor we de resterende vrije begrotingsruimte willen inzetten, temeer omdat door de situatie op de financiële markten en vanwege het verplicht schatkistbankieren het rendement op ons vermogen onder druk staat.

In onze meerjarenbegroting gaan wij uit van een jaarlijks financieringsresultaat op ons vermogen van € 122,5 mln. per jaar. Op dit moment realiseren wij dit jaarlijks resultaat nog, maar de verwachting is dat wij als de situatie op de financiële markten niet verandert, wij vanaf 2019 de beoogde doelopbrengst niet meer zullen realiseren. De eerste jaren na 2019 kunnen wij deze mindere opbrengst afdekken uit de daarvoor bestemde reserve. Om in de periode 2017-2021 het rendement te verhogen is samen met de vermogensbeheerder en de treasury-adviseur een nieuwe strategie bepaald. Onderdeel hiervan is dat wij in april een voorstel tot wijziging van de Verordening treasury aan PS voorleggen. Daarnaast zijn wij begin februari gestart met een herpositionering van onze portefeuille binnen de huidige kaders van de Verordening treasury. Dat moet in de periode 2017-2021 leiden tot een rendementsverbetering van ongeveer € 50 mln. Bovendien zal met een betere liquiditeitsplanning en -monitoring het mogelijk worden om de overtollige middelen eerder te beleggen. Een eerste inschatting leidt tot een extra rendement van ongeveer € 3 miljoen over 2017.

Deze maatregelen leveren een aanzienlijke verbetering van het rendement op ons vermogen op. Wij zullen het effect van deze maatregelen en de ontwikkeling van het financieringsresultaat nauwlettend blijven volgen.

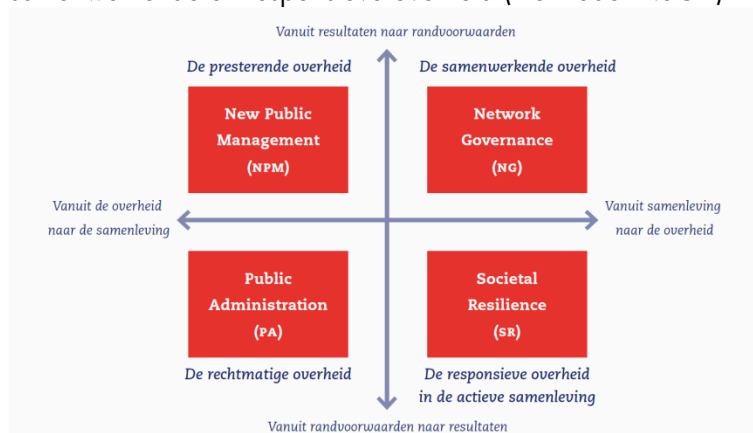
i. Inspelen op een actieve samenleving: naar een flexibeler financieel instrumentarium

In het bestuursakkoord daagt de provincie de maatschappelijke partners uit om actief deel te nemen en met innovatieve oplossingen te komen (hoofdstuk 1: Brabant vernieuwt). Steeds vaker worden we benaderd door maatschappelijke partners met de vraag of de provincie in hun initiatieven kan en wil participeren. Initiatieven waarbij partijen uit de samenleving laten zien zelf nadrukkelijk te willen investeren. Deze initiatieven hebben veelal een integraal, beleidsprogramma overschrijdend en -overstijgend karakter en laten zich niet (altijd) vangen binnen de kaders van één specifiek beleidsprogramma. Uiteraard proberen we in dit soort gevallen de relatie te leggen naar alle beleidsprogramma's aan de doelen waarvan een dergelijk initiatief kan bijdragen en middelen voor de realisatie van het initiatief te vinden binnen die beleidsprogramma's. Dit is vaak lastig omdat:

- door de integraliteit van de ideeën van buiten is het moeilijk het project volledig uit de meer sectorale programma's te kunnen faciliteren.
- veel programma's werken met financieringsinstrumenten als een tender. Deze staan niet continu open. Creatieve oplossingen laten zich niet sturen door ons instrumentarium.
- op voorhand zijn er afspraken gemaakt wie er een beroep kan doen op middelen of zijn deze middelen zodanig buiten de deur gezet dat we onvoldoende snel kunnen inspelen op de innovatie oplossing uit onverwachte hoek.

Met ons huidige instrumentarium zijn we onvoldoende in staat om hierop in te spelen.

Om beter op kansrijke initiatieven in te kunnen spelen en innovatieve oplossingen te kunnen faciliteren ontwikkelen we financieringsinstrumenten die beter aansluiten bij de rol van samenwerkende en responsieve overheid (zie model NSOB)

Dit pakken wij enerzijds op door in nieuw vast te stellen sectorale beleids- en uitvoeringsprogramma's meer ruimte te reserveren om adaptief in te kunnen spelen op kansrijke initiatieven die vooraf niet voorzien waren maar die wel bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen van het betreffende programma.

Daarnaast stellen wij voor om (een deel van) de vrije begrotingsruimte niet meer primair via de onderscheidene beleidsprogramma's te alloceren, maar om deze te reserveren voor het samen met onze partners realiseren van kansrijke initiatieven en innovatieve oplossingen. Voorbeelden van ontwikkelingen, initiatieven en projecten die hiervoor in aanmerking zouden kunnen komen zijn: ruimtelijke adaptatie en projecten als inpassing N65 en A58 (o.a. ontsnipperingsmaatregelen natuur), Dommelvallei, Ontwikkeling Brainportcity en Spoorzone Tilburg.

Vooruitlopend op deze wijze van werken is in deze Perspectiefnota een voorstel opgenomen voor het toekennen van extra middelen voor de GOL (Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat) omdat hieraan reeds een uitgewerkte businesscase ten grondslag lag.

Voorwaarde voor inzet van deze middelen is dat:

- het initiatief bijdraagt aan de doelstellingen van meer dan één provinciaal beleidsprogramma (geen nieuw beleid);
- de inhoudelijke kaders uit die beleidsprogramma's bepalend zijn of de provincie bijdraagt aan het initiatief;
- het initiatief samen met partners wordt gerealiseerd en dat die partners ook financieel bijdragen;
- de scope van een nieuw initiatief, dan wel de aanpassing van de scope van een bestaand project vooraf door GS wordt vastgesteld.

Hierbij wordt de financiële afwegingsladder toegepast.

Het voorstel is om, indien na doorlopen van de financiële afwegingsladder inzet van middelen uit de vrije begrotingsruimte aan de orde is, deze middelen in te zetten in combinatie met middelen uit de immunisatieportefeuille en/of het provinciaal ontwikkelbedrijf.

De door het college vastgestelde projecten nemen wij op in het bij de begroting 2017 geïntroduceerde MIP (Meerjaren Integrale Planning Projectbijdragen) dat op de daartoe geëigende momenten in de P&C-cyclus (primair bij de begroting) aan u wordt voorgelegd.

Op deze wijze wordt optimaal gebruik gemaakt van bestaande investeringsmogelijkheden en wordt beter inzichtelijk welk deel van de investering als risico wordt aangemerkt en welk deel revolverend.

j. Bestuursopdrachten

Wij kiezen er bewust voor beleidsmatig in te spelen op ontwikkelingen waar het noodzakelijk is en ook (financiële) ruimte te houden om kansen (zoals zich wellicht voordoen bij het nieuwe regeerakkoord) te kunnen grijpen. Als wij kijken naar buiten en naar de uitvoering van beleid zien we aanleiding om een aantal aanvullende opdrachten van u te vragen: zogenoemde bestuursopdrachten. Een bestuursopdracht is in de vernieuwde beleids- en P&C-cyclus het startpunt voor het verkennen van mogelijke beleidsintensiveringen (of extensiveringen) die verwerkt worden in de begroting. Eerst beleid dan geld (indien nodig) is hierbij het uitgangspunt. Na uitwerking van de bestuursopdrachten in concreet beleid, worden in de begroting de prestaties en daarvoor beschikbare middelen voor het komende jaar (en in meerjarig perspectief) gepland en door u vastgesteld. Voor de Perspectiefnota 2016 gaat het om de volgende opdrachten waarvoor wij aan uw Staten een bestuurlijk besluit vragen:

a. Digitalisering

Wereldwijd, en ook in Brabant, voltrekt zich een ingrijpend transitieproces die voortkomt uit ontwikkelingen in de digitale wereld. Het internet en de daarmee verbonden informatisering- en communicatietechnologieën waaronder robots, virtual reality, blockchain, allerlei vormen van social media, big data en data science, the internet of things en drones zijn volwassen geworden. Hierdoor ontstaan nieuwe economische en maatschappelijke kansen en mogelijkheden. Deze nieuwe werkelijkheid heeft een fundamentele andere dynamiek dan de 'oude' wereld waarmee wij vertrouwd zijn: kleinschalig, kortcyclisch, visueel, persoonlijk en soms disruptief.

Als provincie moeten wij beter op deze nieuwe samenleving aansluiten. Dit kan door onze rol van samenwerkende, responsieve overheid en rechtmatige overheid (model NSOB) verder door te ontwikkelen, ons financieel instrumentarium flexibeler en adaptiever in te zetten. En ook door op nieuwe wijze op zoek te gaan naar de energie in de samenleving, andere gesprekspartners op te zoeken, en in te springen op vernieuwende ontwikkelingen en innovaties in de samenleving.

Voorgesteld wordt om in 2017 een strategische verkenning digitalisering uit te voeren waarbij wij tevens benodigde financiële middelen en capaciteit in beeld brengen. Deze strategische verkenning brengt de kansen en bedreigingen die ontstaan uit de digitalisering van economie en samenleving in Brabant in kaart en geeft focus aan de ambitie sneller en adequater op deze ontwikkelingen in te springen. Hierbij staan de maatschappelijke opgaven centraal zoals bijvoorbeeld de mogelijkheden die digitalisering biedt om de VTH-taken in de agrosector slimmer uit te voeren. Waar mogelijk werken we samen met BrabantKennis.

b. MKB+ faciliteit

Wij verkennen of en hoe Europese financiering uit het EFSI (Europees Fonds voor Strategische Investerings) verbonden kan worden aan Brabantse bedrijven. Dit doen we in directe samenwerking met Invest-NL, als het nationaal promotioneel instituut in oprichting om investeringen in Nederland los te trekken. Met een zogenoemde MKB-plusfaciliteit willen wij in de toekomst succesvolle Brabantse bedrijven van groeifinanciering voorzien.

Randvoorwaarden voor de bekostiging (financiering van de faciliteit) is dat de EIB-groep en het Rijk (ministerie van EZ) mee doen. Maar tevens willen wij de MKB-plusfaciliteit laten aansluiten op de bestaande beleidskaders voor (a) economisch beleid, (b) financieel beleid en (c) Europees beleid. Op hoofdlijnen komt dat neer dat we enerzijds onze regionale concurrentiepositie willen versterken door kapitaal te mobiliseren voor groeifinanciering en door het bieden van acquisitiekansen. Anderzijds willen we Europees geld verwerven in het hart van Brabants beleid om daarmee ook op een gelijk level playing field te komen met andere Europese regio's. Voor ons deel van de bekostiging gaan de eerste gedachte uit naar het gebruik maken van de inzet van overtollige liquide middelen om daarmee ook een zeker rendement te genereren. De risico's die daarmee samenhangen zullen worden geobjectiveerd en gekwantificeerd. Omdat het hierbij om een subsidie in de vorm van een lening vanuit de overtollige liquide middelen gaat, zullen wij u voor de zomer in de gelegenheid stellen om wensen en bedenkingen te uiten (conform de Verordening treasury). Het proces van het Rijk (ministerie van EZ) waarin de verbinding is gelegen voor de Brabantse MKB-plusfaciliteit als geografische component naast de nationale scope, verloopt mogelijk sneller dan dat van de provincie. Om te borgen dat Brabant, bij een positief besluit deze zomer, soepel kan aanhaken worden voorbereidingen getroffen voor het sluiten van een intentieverklaring tussen de EIB-groep (EIF), EZ en Brabant.

c. Versnelling transitie veehouderij

Eind 2016 hebben wij onze aanpak om te komen tot een versnelde transitie in de veehouderij gepresenteerd. Deze bestaat uit het creëren van beweging: zorgen dat veehouders een keuze maken en de 'rotonde' verlaten richting een duurzame onderneming of beëindiging van hun veehouderij. Dit doen we door ruimte te scheppen in onze regelgeving (mestbewerking, BZV) en door heldere en scherpe randvoorwaarden te stellen (staldering, stikstofemissie versneld verminderen). Daarbij was vanuit de mestdialogen al duidelijk dat er behoefte is aan ondersteuning bij staldering. Bij de verdere uitwerking van dit beleid constateren we dat het nodig is om de veehouders in bredere zin te ondersteunen in het op gang brengen van de gewenste beweging. Staldering en de aanscherpingen in de Verordening natuurbescherming vragen extra investeringen. Ook zijn er andere opgaven zoals asbestverwijdering en duurzame energie, en is er behoefte aan specifieke kennis. Onze focus ligt daarbij op de veehouders die door ontwikkelen of die een ander economisch perspectief kiezen.

Wij willen samen met belangrijke spelers in de sector een aanpak ontwikkelen die duurzaam ondernemerschap stimuleert en beloont. De ondersteuning geven wij vorm samen met (financiële) partijen in de veehouderijketen en partijen in andere sectoren (bijv. energie) in een Servicepunt Transitie Veehouderij, in combinatie met een revolverend investeringsfonds. Het Servicepunt ondersteunt de saneringsopgave van vrij komende agrarische bedrijven door (regionale) arrangementen te helpen ontwikkelen rond sloop, asbestsanering, duurzame energie, ontwikkelen nieuwe functies en dergelijke. De stopper kan zo voor alle aspecten bij één partij terecht. Het fonds richt zich op de ondernemer die zijn veehouderijbedrijf of een andere onderneming voortzet en verbetert en daartoe extra investeringen doet in een duurzame bedrijfsvoering. Wij verkennen momenteel met partijen aard en omvang van het servicepunt en het fonds. Wij komen op basis van deze verkenning met een concreet voorstel aan uw Staten rond de zomer waarbij wij tevens eventueel benodigde financiële middelen en capaciteit in beeld brengen.

d. Vitale Bodem

De bodemkwaliteit is door het intensieve grondgebruik in de landbouw sluipenderwijs achteruit gegaan. Hierdoor is de sponswerking voor water en mineralen afgenomen, waardoor wettelijke normen voor water (KRW, drinkwater) worden overschreden, wateroverlast optreedt en de doelen voor Natura2000 lastig zijn te realiseren. Ook agrarische ondernemers ondervinden hinder van een niet-vitale bodem, vooral in tijden van een teveel en tekort aan water. Een vitale bodem is noodzakelijk om de opgaven voor water en natuur op een efficiënte wijze uit te voeren. De agrarische ondernemer zit echter gevangen in een economisch systeem, waarin groei en minimalisatie van de kostprijs centraal staan. Investerings in een vitale bodem zijn binnen dit systeem financieel niet rendabel en blijven achterwege. Beschikbare kennis over bodemherstel en de positieve effecten op milieu en bedrijfsrendement wordt nauwelijks benut. Er is gerichte sturing nodig om duurzaam bodembeheer in gang te zetten met aanpassingen in de bedrijfsvoering voor een blijvend resultaat. De provincie kan daarvoor haar invloed aanwenden, maar medewerking van de partijen die medebepalend zijn voor de agrarische bedrijfsvoering (verwerkers, inkopers, leveranciers, geldverstrekkers e.d.) is nodig om tot de noodzakelijke opschaling te komen. Via deze bestuursopdracht onderzoeken we de sturingsmogelijkheden voor duurzaam bodembeheer en brengen het beleid, de financiële middelen en capaciteit in beeld om onze opgaven voor bodem, water en natuur te realiseren

e. Toekomst aanpak mobiliteit

Om te achterhalen welke uitdagingen er voor ons liggen en wat ze betekenen voor de rol van de provincie en ons beleid zijn we gestart met het traject Toekomst Mobiliteit. Met het oog op de omgevingsvisie sturen we op een integraal en meer multimodaal mobiliteitsbeleid. Er ontstaan allerlei kansen om het Brabantse mobiliteitssysteem verder te optimaliseren door te werken aan transitie als de zelfrijdende auto, mobility as a service en de verduurzaming van infrastructuur.

Met deze bestuursopdracht kondigen we aan dat bovenstaande transitie expliciet in de begroting 2018 verwerkt worden. Zowel de aard van de inhoudelijke opgave die we voor ons zien, de noodzakelijke vernieuwing van onze instrumenten, maar ook de benodigde specifieke kwaliteit en capaciteit die nodig is om op tempo de transitie te realiseren. Denk bijvoorbeeld aan de wijze waarop we samen met andere overheden, bedrijven en kennisinstellingen tot realisatie van experimenten en projecten kunnen komen. Dat alles mede ter voorbereiding op de komst van de omgevingsvisie.

Zoals eerder afgesproken brengen wij – op basis van de bestaande kaders – de beoogde vernieuwing reeds deels in praktijk. Op regionaal niveau werken we aan samenhangende maatregelenpakketten die we tijdens ontwikkeldagen Ruimte en Mobiliteit opstellen. Wij trekken hierbij op met de regio's om gezamenlijk de knelpunten effectief, snel en toekomstbestendig op te pakken. De resultaten van deze ontwikkeldagen presenteren wij op een inzichtelijke wijze aan u. Evenals voorgaande jaren ontvangt u vooruitlopend op de begroting de statenmededeling programmering mobiliteit, wij presenteren dan de regionale maatregelenpakketten die ook in de begroting verwerkt worden. Dit voorjaar praten wij u bij over de aanpak toekomst mobiliteit.

f. De Brabantse Agenda Wonen

De Brabantse Agenda Wonen, die overeenkomstig uw motie 'Versnellen en verduurzamen woningbouwproductie' (11 nov. 2016) in de eerste helft van dit jaar wordt opgesteld, staat voor een belangrijk deel in het teken van de veranderende verstedelijkingsopgaven. Deze

opgaven vragen om een transitie in denken, doen, beleid en uitvoering. Er is een (nieuwe) balans nodig tussen 'strak sturen' en 'ruimte geven'.

Centraal onderdeel van de Agenda Wonen is het versnellen van de woningbouw. Tegelijkertijd met deze versnellingsopgave is het van belang de mogelijkheden te benutten om het woningbouwprogramma in te zetten voor herstructurerings- en transformatie-opgaven en het herbesteden van leegstaand en leeg komend vastgoed (zorgvuldig en zuinig ruimtegebruik). "Herbesteden wordt meer en meer het nieuwe bouwen", aldus het bestuursakkoord. Hierbij speelt ook, dat woningbouw naar verwachting nog een van de weinige, zo niet de enige vastgoedmarkt is, waar nog een aanzienlijk 'programma' ligt. Gelet op de bevolkingsontwikkelingen, de nieuwe woonvormen die zich aandienen en trends in de richting van tijdelijk en flexibel wonen, liggen er tal van kansen om het woningbouwprogramma in te zetten voor (stedelijke) ruimtelijk-kwalitatieve opgaven rond herstructurering, transformatie en leegstand. Daarnaast vragen vraagstukken rond energie, klimaat en sociale tweedeling om een andere benadering van het verstedelijkingsbeleid. De Agenda Wonen heeft dan ook directe relaties met het programma 'Brabantse Aanpak Leegstand' en het programma Werklocaties, evenals met de opgaven rond sociale veerkracht, klimaatadaptie en energie.

'Het wonen' is een centraal thema in het provinciale beleid. Hierbij heeft de provincie een centrale, regisserende rol, vooral als het gaat om informatievoorziening en kennisuitwisseling, prognoses, monitoring en onderzoek en het maken van (sub)regionale afspraken op het gebied van 'bouwen en wonen'. Vanuit deze rol wordt bijgedragen aan de agendavorming, afsprakenkaders en actuele discussies over trends en ontwikkelingen op de woningmarkt.

Via deze bestuursopdracht willen wij in het kader van de Agenda Wonen nader onderzoeken, wat er - aanvullend op onze 'kennis- en onderzoeksrol' - nodig is om de veranderende verstedelijkingsopgaven goed te kunnen ondersteunen, welke instrumenten en financiële middelen -bijvoorbeeld een transformatiefonds - ingezet kunnen worden en welke capaciteit (wellicht vanuit ons ontwikkelbedrijf) hiervoor nodig is. E.e.a. sluit ook aan op het 'Provinciaal aanbod voor de Nationale Omgevingsvisie - Samen bouwen aan de toekomst van Nederland' (IPO, oktober 2016). Hierin wordt voorgesteld om samen met het Rijk (en gemeenten) een landelijk en/of regionaal transitiefonds en experimenteerprogramma voor binnenstedelijk bouwen en transformatie in te stellen.

k. Voorstellen voor de Begroting 2018

Naast de bovengenoemde bestuursopdrachten is er nog een aantal voorstellen dat geen nieuwe kaderstelling van u vergt, omdat over deze voorstellen door uw Staten al richtinggevende uitspraken zijn gedaan, en direct in de begroting 2018 kunnen worden verwerkt. De verwerking in de begroting(scijfers) 2018 vindt plaats via een formele begrotingswijziging die bij Burap 2017 aan uw Staten wordt voorgelegd.

a. Co-financiering MIT (MKB innovatiestimulering regio en topsectoren)

In december 2014 is de samenwerkingsagenda ondertekend, waarin de (landsdelige) regio's, het ministerie van Economische Zaken, de topsectoren en MKB-Nederland hebben afgesproken het beleid richting het innovatieve MKB beter op elkaar af te stemmen. Het meest zichtbare onderdeel daarvan is de gezamenlijke uitvoering van de MIT-regeling, met drie financiële instrumenten ter ondersteuning van dat innovatieve MKB. Als resultaat hiervan worden tientallen nieuwe innovatieve producten ontwikkeld, waarmee Brabant economisch wordt versterkt, en oplossingen worden geboden voor problemen in bijv. de

agrfoodsector, verduurzaming van de energiehuishouding en de zorg. In 2017 wordt het MIT voor het derde jaar decentraal uitgevoerd, met 50/50 financiering van Rijk resp. provincies. Mede op basis van enkele evaluaties en het nieuwe regeerakkoord zal in de loop van 2017 met een nieuwe minister van EZ naar verwachting tot een hernieuwde samenwerkingsagenda worden gekomen. In die agenda en in het nieuwe MIT zullen de maatschappelijke uitdagingen vermoedelijk een nog meer prominente plaats gaan innemen.

Voor de cofinanciering van het MIT zijn geen structurele middelen gereserveerd. In de jaren 2015-2017 is incidentele dekking gevonden in de bestuursakkoordmiddelen voor het toekomstige startersbeleid, dat pas in de tweede helft van 2017 van start gaat. In 2017 pakken wij de invulling van de nieuwe samenwerkingsagenda actief op, en brengen we in beeld welke financiële matching uit de provinciebrede begroting kan worden gevonden. Voor de periode ná 2020 is daarbij tevens van belang welke samenhang kan worden aangebracht met de Europese Programma's voor 2021-2027.

Ook voor de resterende jaren van de bestuursperiode zoeken wij naar incidentele dekking uit bestaande middelen. Wij brengen de resterende economische opgaven in beeld, en bezien welke ruimte de exploitatierekening en gereserveerde middelen bieden om MIT te cofinancieren. Mochten deze middelen tekortschieten, dan leggen wij u in de begroting voor 2018 en/of 2019 een separaat dekkingsvoorstel voor. Zodra de afspraken met de nieuwe minister van EZ en de andere partners geconcretiseerd zijn, zullen wij u nadere inhoudelijke en financiële voorstellen voorleggen, in samenhang met de verkenning naar de toekomstige cofinanciering van de Europese Programma's. De afspraken met de minister van EZ zullen mogelijk een meerjarig karakter hebben, voor de komende kabinetsperiode.

b. European Region of Gastronomie

Noord-Brabant wil in 2020 tot de meest duurzame en slimme foodregio's van Europa behoren. Daarom zijn wij in 2018 Europese Regio van de Gastronomie. Onder het label "We Are Food" verkopen we de Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood aan onze aanpak voor de vrijetijdseconomie. In het jaarprogramma verbinden we ook economische drijfveren aan grote maatschappelijke uitdagingen. Samen bouwen we aan Beter Eten. We richten ons op innovatie in food, de transitie van de landbouw en de versterking van de foodpropositie in de marketing van Noord-Brabant. Meer concreet ligt de focus op:

- nieuwe verdienmodellen in de landbouw met stevige balans tussen mens, dier en omgeving;
- cross-overs met high tech en health;
- innovaties in alternatieve eiwitten;
- benutten van sociale veerkracht in voedselvraagstukken als gezond eten;
- inzet van food om grotere bestedingen in de vrijetijdssector te bereiken.

Met het Publieksprogramma laten we bezoekers zien wat we op het vlak van food in huis hebben en worden Brabanders weer trots op wat we doen. In het Ontwikkelprogramma zetten wij fors in op de koplopers die werken aan het voedsel van morgen. We bieden hen intensieve support, waaronder een podium in de vorm van themamaanden.

Noord-Brabant maakt hiermee ook serieus werk van de Haagse Voedselagenda. De resultaten zijn tijdens en na 2018 zichtbaar, doordat het ontwikkelprogramma een serie oplossingen oplevert met economisch perspectief. Ze geven antwoord op Brabantse vraagstukken, die wij uit de hele provincie ophalen. Food zal ook een grotere rol gaan spelen in de vermarkting van Brabant. Het in 2018 opgebouwde vertrouwen in het

Brabantse aanbod geeft een impuls aan bezoekersaantallen. Samenwerking met de andere Europese ERG-regio's blijft hierin concrete ervaring opleveren. Eén miljoen euro aanvullend budget is minimaal nodig om de innovatie Brabantbreed vorm te geven met relevante stakeholders en die na 2018 vast te houden. Voorwaarde bij dat bedrag is dat de gezamenlijke regio's en steden ook €1 miljoen beschikbaar stellen. De verwachting is dat dat vooral in de vorm van regionale deelprogramma's beschikbaar komt. In combinatie met het bestaand budget van €375.000 zou daarmee een provinciaal budget van €1.375.000 ontstaan. Daarvan wordt €400.000 besteed aan het Publieksprogramma, €500.000 aan het Ontwikkelprogramma en €100.00 voor de versterking van blijvende resultaten. Voor bemensing van het programmateam, programma-ontwikkeling, marketingstrategie en Europese samenwerking is het bestaande budget van €375.000 beschikbaar.

c. Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL)

Inmiddels is de MER afgerond en heeft de stuurgroep GOL een besluit genomen over het pakket aan maatregelen dat binnen GOL in de PIP's wordt uitgewerkt. De stuurgroep heeft besloten om, met goedkeuring van algemeen besturen, fase 1 en fase 2 in zijn geheel te realiseren, inclusief een 100% open spoorbrug in de Baardwijkse overlaat en een snelfietsroute tussen Waalwijk en 's-Hertogenbosch. Een extra bijdrage van € 2,2 miljoen vanuit de provincie is nodig om de ambities te realiseren. De overige partijen (Waterschap Aa en Maas, Heusden, Waalwijk en 's-Hertogenbosch) leggen in totaal € 9,3 extra bij. Er is dus sprake van een grote multiplier. Voor de snelfietsroute bereiden de partijen een voorstel voor Fiets in de Versnelling voor. Voor de ecologische ambities bereiden de partijen een voorstel voor Groenontwikkelbedrijf (GOB) voor. Hiermee kunnen we de totale ambities van GOL realiseren. De afspraken leggen wij vast in een uitvoeringsovereenkomst. In de Perspectiefnota van 2016 is reeds een bedrag van € 2,8 miljoen opgenomen voor GOL ten behoeve van een variant met meerwaarde uit de MER.

d. Matching extra rijksmiddelen Cultuur

In het Uitvoeringsprogramma Cultuur is door de staten aangegeven dat dat Brabantse kunstinstellingen voor productie en/of presentatie recht hebben op een provinciale subsidie, bij een positieve beoordeling voor de meerjarige subsidieregelingen van het rijk of een van de rijksfondsen. Daarmee spraken zij vertrouwen uit in de voor Brabant relevante instellingen en stimuleerden hen een aanvraag te doen bij het rijk. Wij hebben in 2016 onze subsidieregeling paragraaf 1 van de hedendaagse cultuur opengesteld en zijn door onze adviescommissie beoordeeld. De Rijksfondsen hebben nu ook allemaal hun beoordelingen en honoreringen bekend gemaakt. Daarnaast heeft de Tweede Kamer bij de begrotingsbehandeling van OCW extra middelen voor cultuur beschikbaar gesteld waardoor nog een aantal Brabantse organisaties alsnog werden gehonoreerd. Wij kunnen nu dus de balans opmaken. Voor de provincie heeft dat tot gevolg dat, willen wij de belofte nakomen dat organisaties recht hebben op een provinciale subsidie, als zij ook positief beoordeeld werden voor de meerjarige subsidieregelingen van het rijk of één van de rijksfondsen, dat u extra middelen beschikbaar moet stellen. Het gaat om een bedrag van € 470.000.

e. Taskforce Brabant Zeeland en de Regionaal Informatie en Expertise Centra (RIEC's)

In het bestuursakkoord 2015-2019 is voortzetting van subsidie aan de Taskforce georganiseerde criminaliteit Brabant Zeeland na 2016 afhankelijk gesteld van een

positieve evaluatie. Op 15 april 2016 hebben uw Provinciale Staten motie M3a aangenomen, waarin staat dat bij een positieve evaluatie wordt ingezet op het leveren van een hogere financiële bijdrage aan de Taskforce dan tot nu toe in de meerjarenbegroting is gereserveerd. Wij stellen u voor de provinciale financiële bijdrage maximaal te verdubbelen tot € 1.200.000 per jaar voor de jaren 2017, 2018 en 2019. De ter beschikking gestelde middelen worden ingezet op drie programma's die begin 2017 door de integrale partners (bestuur, belastingdienst, OM, politie, Taskforce en RIEC) zijn vastgesteld, te weten: vergroten bestuurlijke weerbaarheid, mobiliseren maatschappelijke weerbaarheid en Smart overheid (big data). Op basis van concrete voorstellen en plannen zal het definitieve benodigde bedrag worden bepaald en in de burap worden opgenomen.

Het RIEC Zeeland en West-Brabant en het RIEC Zuid-Oost Brabant vormen belangrijke schakels in de Brabantse keten om overheden weerbaarder te maken en georganiseerde misdaad tegen te gaan. De bijdragen van de provincie Noord-Brabant aan de RIEC's hebben inmiddels een structureel karakter gekregen, maar zijn nog niet structureel in de begroting geregeld (betreft voor RIEC Zeeland en West-Brabant € 40.000 en voor RIEC Zuid-Oost Brabant € 41.700 per jaar). Wij stellen voor deze bijdrage structureel op te nemen in de begroting.

f. Beheer en onderhoud West-Brabantse kanalen

In de bestuursrapportage 2016 is reeds aangekondigd dat in het beheer en onderhoud van de West-Brabantse kanalen - dat in medebewind door waterschap Brabantse Delta wordt uitgevoerd - financiële knelpunten worden voorzien. Voor de begroting wordt in samenwerking met het waterschap in beeld gebracht wat hiervan de oorzaak, aard en omvang is, alsmede de verantwoordelijkheden van partijen en de mogelijkheden om door incidentele en structurele maatregelen (zowel materieel als beleidsmatig) het voorziene tekort - en een eventueel provinciaal aandeel daarin - omlaag te brengen. Omdat de omvang op voorhand niet is te voorzien, wordt nu volstaan met de signalering van het mogelijke knelpunt en wordt hiervoor een PM post opgenomen.

Financieel ziet het plaatje er dan als volgt uit:

Vrije begrotingsruimte (Bedragen x € 1mln)	2017	2018	2019	2017-2019	2020	2021	2022	Struct.
Voor PPN	19,6	14,3	11,8	45,7	30,7	3,7	10,0	10,0
Voorstellen								
a. Cofinanciering MIT		pm	pm	pm				
b. European Region of Gastronomie	0,1	0,8	0,1	1,0				
c. Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat	2,2			2,2				
d. Matching extra rijksmiddelen Cultuur	0,47			0,47				
e. Taskforce Brabant Zeeland en RIEC's (max. bijdrage)	0,68	0,68	0,68	2,05	0,08	0,08	0,08	0,08
f. Beheer en onderhoud West-Brabantse kanalen		Pm	Pm	pm				
Na PPN	16,2	12,8	11,0	40,0	30,6	3,6	9,9	9,9

I. Planning

Na behandeling van de Perspectiefnota 2017 in Provinciale Staten, werken wij in aanloop naar de Begroting 2018 de vastgestelde bestuursopdrachten verder uit.

m. Bijlage

Bouwstenen Perspectiefnota bestaande uit:

- I. Inspelen op ontwikkelingen
- II. Volop beweging in Brabant (Midterm Review Beweging in Brabant 2015-2019)
- III. Reflecties op de Midterm Review (BrabantAdvies)
- IV. Maatschappelijke trends en ontwikkelingen vanuit de burger gezien (PON)
- V. Wat vinden middelbare scholieren? (trainees De toekomst van Brabant)
- VI. Hoofdpijnen jaarverslag 2016
- VII. Actualisering vrije begrotingsruimte
- VIII. Doorkijk komende evaluaties

Gedeputeerde Staten van Noord Brabant,

de voorzitter,

de secretaris,

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk

mw. ir. A.M. Burger

Opdrachtgever: Annemie Burger, ABurger@brabant.nl

Opdrachtnemer: Paulien Feimann, PFeimann@brabant.nl